

Úvodní stránka>Vaše práva>Základní práva>Na koho se mohu obrátit s žádostí o pomoc?>Slovníček pojmů

Slovníček pojmů

Pokud při zjišťování vašich základních práv narazíte na pojem, jehož významem si nejste jisti, můžete nahlédnout do glosáře, který běžně používané pojmy objasňuje.

Oblast všeobecných práv

Termín	Popis
Právo na přístup k soudům a dalším orgánům s cílem dosáhnout nápravy, například v podobě závazného rozhodnutí nebo finančního odškodnění	Týká se situací, kdy se nemůžete domoci spravedlnosti, kdy je slyšení vedeno nespravedlivě nebo se nesprávně odehrává neveřejně, soud není nezávislý, délka řízení je nepřiměřená nebo nemáte nárok na bezplatnou právní pomoc nebo právní zastoupení. Jedná se i o případy, kdy se s vámi zachází jako s viníkem, ještě než soud prokázal vinu, jste považováni za vinné činem, který není trestný, trest je příliš přísný nebo jste v trestním řízení potrestáni dvakrát v téže věci.
Práva spotřebitelů	Týká se situací, kdy se potýkáte s nespravedlivým zacházením při koupi výrobku nebo služby (včetně nákupů on-line), nebo s nevyhovující kvalitou toho, co jste koupili. Patří sem také záležitosti, jako jsou nepřiměřené podmínky ve smlouvách, klamavá reklama, nebo třeba krach cestovní kanceláře, od které jste si koupili zájezd.
Práva v environmentální oblasti	Týká se situací, kdy životní prostředí kolem vás není náležitě udržováno či chráněno. Jedná se také o případy, kdy trpíte znečištěním, například špatnou kvalitou ovzduší nebo toxickými chemickými látkami.
Právo na svobodu myšlení, projevu a náboženského vyznání	Týká se situací, kdy je omezena vaše svoboda vyjadřovat svůj názor, přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky, a to i on-line. Patří sem například svobodná kreativní činnost, vystupování nebo šíření nebo vystavování uměleckých děl.
Azylová a imigrační práva	Týká se situací, kdy nemůžete požádat o azyl nebo jste vystěhováni, vyhoštěni nebo vydáni do země, v níž vám hrozí vážné nebezpečí, že byste mohli být vystaveni trestu smrti, mučení nebo jinému nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.
Práva na svobodu pohybu v rámci EU	Týká se situací, kdy nemůžete svobodně pobývat a pohybovat se v rámci Evropské unie, například s cílem pracovat, studovat, podnikat nebo doprovázet rodinného příslušníka.
Práva týkající se zákazu diskriminace	Týká se situací, kdy se s vámi zachází jinak než s ostatními z důvodu vašeho pohlaví, rasy či etnického původu, věku, zdravotního postižení, sexuální orientace (v případě LGBTI osob), náboženského vyznání či přesvědčení nebo z jiných důvodů, například v oblastech jako vzdělávání, zaměstnání, sociální zabezpečení, zdravotní péče, přístup ke zboží a službám nebo bydlení. Také se uplatní, pokud jste se stali obětí trestného činu z nenávisti, což je trestný čin motivovaný rasismem, xenofobií, náboženskou nesnášenlivostí nebo našim skutečným či domnělým postižením, sexuální orientací nebo genderovou identitou.
Právo na ochranu osobních údajů	Týká se shromažďování a používání vašich osobních údajů (vše, co pomáhá určit vaši totožnost – jméno, telefonní čísla, datum narození nebo fotografie) jinými osobami (jiní jednotlivci, společnosti, veřejné orgány, vláda, agentury či další subjekty) a jejich přístupu k těmto údajům, i pokud k tomu dochází on-line. Spadá sem i nevyžádaný přímý marketing v podobě telefonátů nebo elektronické pošty.
Právo na ochranu fyzické a duševní nedotknutelnosti	Týká se situací, kdy jste obětí špatného zacházení, neoprávněného zadržení, mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení či trestu, otroctví či nucené práce nebo obchodování s lidmi. Může se také vztahovat například na zabití příbuzné osoby.
Právo účastnit se sociálního a politického života	Týká se situací, kdy se nemůžete poklidně shromažďovat či nemůžete založit politickou stranu nebo vstoupit do odborových organizací či jakéhokoli jiného sdružení. Také se uplatní, pokud je omezeno vaše právo volit a být volen ve volbách. Patří sem též případy, kdy vám byla odepřena diplomatická nebo konzulární ochrana vašimi národními orgány.
Právo na ochranu soukromého a rodinného života	Týká se situací, kdy je zasahováno do vašeho soukromého nebo rodinného života. To zahrnuje vaši osobní identitu (např. volbu jména, způsob oblékání, sexuální identitu), zdravotní péči (je-li nedbalá nebo bez souhlasu pacienta), pronásledování (včetně kybernetického), neodůvodněné osobní prohlídky nebo odebírání otisků prstů policií, vztahy mezi rodiči a dětmi, vztahy mezi vámi a vašim partnerem (včetně partnerství osob stejného pohlaví), adopci atd. Patří sem i propuštění z důvodu spojeného s mateřstvím a právo na placenou mateřskou a rodičovskou dovolenou.
Vlastnická práva	Týká se situací, kdy nemůžete užívat svůj majetek, např. pozemky, byty, automobily. Vztahuje se i na případy, kdy jako autor či vynálezce chcete chránit své dílo a mít z něj užitek. Může se týkat děl chráněných autorským právem i patentů, ochranných známek a původních obchodních postupů a průmyslových procesů.
Právo na řádnou veřejnou správu	Týká se situací, kdy si chcete stěžovat na nesprávný úřední postup, například pokud orgán ústřední či místní správy nebo jiný orgán veřejné moci neřeší vaše záležitosti nestranně, spravedlivě nebo v přiměřené lhůtě.
Práva v oblasti sociálního zabezpečení a pomoci, vzdělávání, bydlení a zdravotní péče	Týká se situací, kdy nemáte přístup k dávkám sociálního zabezpečení a sociální pomoci, zejména v případech, jako je mateřství, nemoc, úraz, ztráta zaměstnání nebo věk. Patří sem vaše právo na základní zdravotní péči a léčbu, na sociální pomoc a pomoc v oblasti bydlení včetně finanční podpory. Týká se také problémů s přístupem k povinné školní docházce a k vyššímu a dalšímu vzdělávání, včetně vysokoškolského a odborného vzdělávání, nebo nedostatečného respektu vzdělávacích zařízení k náboženskému, filozofickému či pedagogickému přesvědčení rodičů. Uplatní se i na problémy s přístupem k službám obecného zájmu, jako jsou poštovní služby, telekomunikace či doprava.

Práva konkrétních zranitelných skupin: zdravotně postižené osoby, děti a starší osoby	Týká se situací, kdy nemáte přístup k sociálním dávkám (jako je invalidní důchod) nebo kdy je vaše účast na sociálním, kulturním nebo politickém životě ohrožena, protože jste dítě, starší osoba. Též případy, kdy nepožíváte zvláštní ochrany, ačkoli jste dítě, starší osoba nebo zdravotně postižená osoba.
Pracovní práva a práva týkající se samostatné výdělečné činnosti a podnikání	Týká se situací, kdy si nemůžete svobodně zvolit povolání, pracovat nebo svobodně podnikat. Patří sem i vaše právo (jakožto pracovníka) na informování a projednávání v podniku, právo na kolektivní vyjednávání a akce, ochrana před neoprávněným propuštěním a právo na slušné a spravedlivé pracovní podmínky. Týká se též nedostatečné ochrany mladých lidí při práci a dětské práce.

Právo na ochranu fyzické a duševní nedotknutelnosti

Termín	Popis
Lidská důstojnost	Máte právo na spravedlivé a důstojné zacházení.
Právo na život	Toto právo vás například chrání před nadměrným použitím smrtící síly ze strany policie a před trestem smrti.
Právo na nedotknutelnost lidské osobnosti	Máte právo na ochranu před fyzickým nebo duševním poškozením nebo využíváním. Toto právo vás také chrání před provedením operace bez vašeho souhlasu nebo před prodejem vašich orgánů. Rovněž v obecné rovině chrání myšlenku humanity, neboť se zakazuje klonování lidských bytostí a zasahování do reprodukce s cílem zabránit určitým sociálním či etnickým skupinám, aby měly děti.
Zákaz mučení a nelidského či ponižujícího zacházení anebo trestu	Máte právo na ochranu před mučením a zacházením, které je záměrně ponižující, bolestivé či pokořující.
Zákaz otroctví a nucené práce	Máte právo nebyť vlastněn či ovládn jinou osobou a nebyť proti své vůli přemísťován za účelem práce nebo jiné činnosti.
Právo na svobodu a bezpečnost	Máte právo na ochranu před neodůvodněným zadržením. Například platí, že uvěznění můžete být pouze tehdy, jestliže jste spáchali trestný čin, můžete být zadrženi, jen jste-li podezřelí ze spáchání trestného činu, a neměli byste být bezdůvodně podrobováni nepřiměřeným a hrubým osobním prohlídkám.

Práva týkající se zákazu diskriminace

Termín	Popis
Respektování kulturní, náboženské a jazykové rozmanitosti	Toto právo chrání kulturní, jazykovou a náboženskou rozmanitost a umožňuje vám podílet se na této rozmanitosti a rozhojňovat ji.
Diskriminace / nespravedlivé zacházení v oblasti zaměstnání	V zaměstnání by se s vámi nemělo kvůli vaší rase, věku, sexuální orientaci atd. zacházet nespravedlivě nebo jinak než ostatními.
Diskriminace / nespravedlivé zacházení v oblasti vzdělávání	V oblasti vzdělávání by se s vámi nemělo kvůli vaší rase, věku, sexuální orientaci atd. zacházet nespravedlivě nebo jinak než s ostatními.
Diskriminace / nespravedlivé zacházení v oblasti bydlení	Hledáte-li bydlení či domov, nemělo by se s vámi kvůli vaší rase, věku, sexuální orientaci atd. zacházet nespravedlivě nebo jinak než s ostatními.
Diskriminace / nespravedlivé zacházení v oblasti sociální ochrany	Při poskytování sociálních dávek by se s vámi nemělo kvůli vaší rase, věku, sexuální orientaci atd. zacházet nespravedlivě nebo jinak než s ostatními.
Diskriminace / nespravedlivé zacházení v oblasti zboží a služeb	Když chcete zakoupit zboží nebo získat služby, nemělo by se s vámi kvůli vaší rase, věku, sexuální orientaci atd. zacházet nespravedlivě nebo jinak než s ostatními.

Právo na svobodu myšlení, projevu a náboženského vyznání

Termín	Popis
Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání	Máte právo svobodně vyjadřovat své myšlenky (včetně ideologie a morálních hodnot) i své náboženské či nenáboženské přesvědčení.
Svoboda projevu a informací	Máte svobodu vyjadřovat a přijímat různé myšlenky a informace. Sdělovací prostředky mají rovněž svobodu zveřejňovat veškeré informace, které nejsou falešné nebo urážlivé.
Svoboda umění a věd	Máte svobodu těšit se z kulturních děl a vědeckých studií, učit se z nich a bádat v nich. Jsou-li tyto práce veřejně dostupné nebo nejsou-li chráněny autorským právem, můžete je rovněž veřejně šířit.

Právo účastnit se sociálního a politického života

Termín	Popis
Svoboda shromažďování a sdružování	Máte svobodu se veřejně nebo v soukromí setkávat a sdružovat za jakýmkoli účelem, pokud je tento účel zákonný.
Právo volit a být volen ve volbách	Můžete se účastnit všech voleb, ve kterých máte volební právo, a být v nich volen.
Právo na diplomatickou a konzulární ochranu	Máte právo, aby vám vaše ambasáda nebo konzulát poskytly ochranu.

Právo na ochranu soukromého a rodinného života

Termín	Popis
Právo na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a komunikace	Máte právo na ochranu před neoprávněným narušováním vašeho osobního a rodinného života, včetně v obydlí a při komunikaci s jinými lidmi (i probíhající on-line).
Právo uzavřít manželství a právo založit rodinu	Máte právo vzít si svého partnera a mít rodinu.
Právo na zachování souladu mezi rodinným a pracovním životem (právo na ochranu před propuštěním z důvodu spojeného s mateřstvím a	Máte právo na sladění pracovního a rodinného života, včetně práva být chráněn před nespravedlivým propuštěním v souvislosti s mateřstvím. To rovněž zahrnuje právo na placenou mateřskou a rodičovskou dovolenou po narození nebo osvojení dítěte.

právo na placenou mateřskou a rodičovskou po narození nebo osvojení dítěte)	
---	--

Pracovní práva a práva týkající se samostatné výdělečné činnosti a podnikání

Termín	Popis
Právo svobodné volby povolání a právo pracovat	Máte svobodu rozhodnout se, jakým směrem se budou rozvíjet vaše profesní dovednosti, potřeby a ambice.
Svoboda podnikání	Máte právo začít podnikat bez dalších omezení, která by sahala nad rámec standardních postupů.
Právo pracovníka na informování a na projednávání v podniku	Máte právo na informace o vašich pracovních právech a právo vyjednat se ke změnám pracovních podmínek, které se váš přímo dotýkají.
Právo na kolektivní vyjednávání a akce	Máte právo spolupracovat s ostatními osobami na pracovišti v rámci vyjednávání kolektivních smluv, pracovních smluv a dalších jednání dotýkajících se vaši pracovních podmínek. Toto právo vám rovněž dává možnost podniknout kolektivní akce jako stávky, protesty a další podobné akce.
Právo na přístup ke službám zaměstnanosti	Máte právo na volný přístup k úřadům práce a jiným společnostem, které by vám mohly pomoci nalézt zaměstnání odpovídající vaší kvalifikaci a zkušenostem.
Ochrana v případě neoprávněného propuštění	Máte právo na ochranu před propuštěním ze zaměstnání, které je v rozporu s platným pracovním právem.
Slušné a spravedlivé pracovní podmínky	Máte právo na pracovní podmínky, které splňují normy slušnosti a spravedlnosti.
Zákaz dětské práce a ochrana mladých lidí při práci	Máte právo na ochranu před tím, abyste byli zaměstnáni ještě před dosažením věku, kdy lze legálně pracovat. Chránění jste i poté, co jste tohoto věku dosáhli.

Práva v oblasti sociálního zabezpečení a pomoci, vzdělávání, bydlení a zdravotní péče

Termín	Popis
Právo na vzdělání	Máte právo na přístup ke vzdělávacím systémům.
Sociální zabezpečení a sociální pomoc	Máte právo na využívat systémů sociálního zabezpečení (včetně důchodu, ochrany v případě pracovního úrazu a různých dávek v nezaměstnanosti), jakož i ostatních režimů sociální pomoci.
Ochrana zdraví	Máte právo na přístup k systémům zdravotní péče.
Přístup ke službám obecného hospodářského zájmu	Máte právo na přístup ke službám obecného zájmu, jako jsou služby energetické, dopravní nebo vodohospodářské.

Právo na přístup k soudům a dalším orgánům s cílem dosáhnout nápravy, například v podobě závazného rozhodnutí nebo finančního odškodnění

Termín	Popis
Právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces	Máte právo obracet se na soudy nebo využívat jiných způsobů, jak se domoci svých práv. Pouhá existence soudu není dostačující – soud musí pracovat tak, aby vynášel rozhodnutí skutečně řešící posuzovaný případ. Soudy také musí být spravedlivé, tedy zacházet se všemi nestranně, a jednat podle stanovených pravidel.
Presumpce nevinny a právo na obhajobu	Máte právo být považováni za nevinné, dokud nebyla prokázána vina. Pokud jste obviněni ze spáchání trestného činu, máte rovněž právo nechat se obhajovat.
Zásady zákonnosti a přiměřenosti trestných činů a trestů	Máte právo na ochranu před potrestáním za trestný čin, který není stanoven zákonem. Tresty by navíc měly být přiměřené spáchanému trestnému činu.
Právo nebyt dvakrát trestně stíhán nebo trestán za stejný trestný čin	Máte právo na ochranu před tím, abyste byli za jeden trestný čin souzeni a potrestáni více než jednou.

Azylová a imigrační práva

Termín	Popis
Právo na azyl	Máte právo žádat o azyl v jiné zemi Evropské unie.
Ochrana v případě vystěhování, vyhoštění nebo vydání	Máte právo být chráněni před nezákonným vystěhováním, vyhoštěním nebo vydáním ze země, kde máte bydliště.

Práva konkrétních zranitelných skupin: zdravotně postižené osoby, děti a starší osoby

Termín	Popis
Práva dětí	Jako dítě máte právo na ochranu a péči nezbytnou pro vaše blaho. Máte rovněž právo, aby vaše názory byly vyslechnuty a zohledněny.
Osoba se zdravotním postižením	Máte právo na ochranu před tím, aby váš duševní nebo tělesný stav ohrozil plné využívání vašich dalších práv.
Práva starších osob	Jako starší osoba máte právo vést důstojný a nezávislý život a podílet se na společenském a kulturním životě.

Důvody diskriminace

Termín	Popis
Pohlaví/gender	Tímto jste chráněni před odlišným zacházením z důvodu vašeho pohlaví/genderu, například nejste-li povýšeni, protože jste žena nebo muž.
Rasa a etnický původ	Tímto jste chráněni před odlišným zacházením z důvodu vašeho etnického či rasového původu.
Věk	Tímto jste chráněni před odlišným zacházením z důvodu vašeho věku.
Zdravotní postižení	Tímto jste chráněni před odlišným zacházením z důvodu jakéhokoli zdravotního postižení.
Sexuální orientace	Tímto jste například chráněni před odlišným zacházením z důvodu, že vás přitahují osoby stejného nebo obou pohlaví a genderu.
Náboženství a přesvědčení	Tímto jste chráněni před odlišným zacházením z důvodu vašeho náboženského, ateistického či agnostického přesvědčení.
Jiné důvody	

Tímto jste chráněni před odlišným zacházením na základě jiných důvodů, než jsou uvedeny výše, například politické příslušnosti nebo vzhledu.

Oblasti diskriminace

Termín	Popis
Vzdělávání	Tímto jste například chráněni před odlišným zacházením při přístupu do vzdělávacího systému.
Zaměstnanost	Tímto jste například chráněni před odlišným zacházením při hledání práce nebo z hlediska pracovních podmínek.
Zboží a služby	Tímto jste chráněni před odlišným zacházením při nákupu produktů nebo využívání různých služeb.
Bydlení	Tímto jste například chráněni před odlišným zacházením, když se snažíte pronajmout či zakoupit bydlení.
Další oblasti	Tímto jste chráněni před odlišným zacházením i v jiných oblastech, než jsou uvedeny výše, například pokud jde o zdravotní péči, sdělovací prostředky, sport, vědu, politické strany či organizace občanské společnosti.
Sociální ochrana	Tímto jste například chráněni před odlišným zacházením, když se snažíte využívat různých režimů sociální ochrany v případě nemoci, invalidity, stáří, nezaměstnanosti atd.

Poslední aktualizace: 24/10/2018

Tyto stránky spravuje Evropská komise. Informace na této stránce nemusí nezbytně vyjadřovat oficiální stanovisko Evropské komise. Komise neodpovídá ani neručí za informace nebo údaje, které tento dokument obsahuje či na které odkazuje. Pokud jde o předpisy v oblasti autorských práv pro webové stránky EU, viz právní upozornění.